

A FEUDÁLIS PEST

Írta: dr. Gyömrei Sándor egyet. m. tanár

II.

Fellette jellemző, hogy a legtipikusabb pesti berendezés, a kávéház is, eredetében feudális jellegű. A kávékés jog nem egyénnek szült, hanem bizonyos házakhoz tapadt, a kormány és a város ruházták fel kávékés realjoggal az egyes házakat.

Ezek tulajdonosai „Kávékés uraságok”, akik között ott voltak az Almásy, Buttler, Orczy, Nádkó grófok, illetve bárók. Jogukat árendába adták a tulajdonképpeni kávékésoknak. Egy ilyen kávékés urasági jog évi 3–4000 rajnai forintot hozott a nemkávékésnak, ez a tény magyarázza, hogy miért hozhatott a régi pestiek előtt annyira ismert Orczy-ház annakidején óránként egy aranyat tulajdonosának.

A külföld minden városában a polgárjog volt a legerősebb jog. Pesten azonban ez csak másodosztályú kiváltság maradt. Elsőrendű városi lakos az ingatlan-tulajdonos, akár polgár, akár nem. Erdekese ebből a szempontból a közlegelők használata körüli XVIII századbeli harc. Külföldön minden polgárnak volt legeltetési joga. Nálunk azonban így alakult a helyzet:

1797-ben a választott polgárság azt kérte a városi tanácstól, hogy minden polgárnak szabad legyen annyi tehenet tartani, amennyit akar, a nem polgárok két tehenet tarthassanak.

a zsidók pedig ne tarthassanak tehenet. Ezzel szemben a városi tanács a következőképpen határozott: „A cél, hogy a publikum tejjel elláttassék. Mivel azonban a légeiő szűk, méltányos, hogy minden háztulajdonos, akár polgár, akár nem, két tehenet tarthasson. A több polgárnak és nem polgárnak — beleértve a zsidókat — ha nincs ingatlana, nincs teheneltartása sem. A városi csordásoknak pedig botbüntetés terhe alatt meghagyatik, hogy engedély nélkül egyetlen tehenet se erresszenek a legelőre. Minden ház után két tehen tartására van jog.” A birtoktalan városi lakos tejjel-átása tehát nem volt fontos. A pesti feudalizmus tehát még a máshol szuverén civist is a háziúr alá rendelte.

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

339.8

Szerző:

Cím:

Forrás:

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

A megcsapatással fenyegetett csordás nem az egyetlen, akit elérhetett a városi hajdú mogyorófpalcája. Valahányszor botrány tört ki a céheknél — és ez bizony sokszor előfordult — a mestert pénzbírsággal, a céhlegényeket 15–25 pálcáutással sújtották.

A pallósjoggal rendelkező városi tanács a botbüntetést nagyobb szigorral osztogatta, mint az úri szék.

Testi gyengeség esetében sem engedte el, holott ilyenkor a vármegye elnéző volt.

A feudális pesti polgár önértetét nagyon bántotta, hogy a Pestet Budával összekötő hajóhídon fizetni kellett, míg a nemesember szabadon áthajthatott rajta. Minthogy a hajóhíd bérbeadása volt a város legfőbb jövedelme, a legtermészetesebb az lett volna, ha a nemeseket is vámiúzetésre szorította volna, amint hogy az később a Lán-

chíd felépítésével be is következett. Nem. A városi polgár vágyálma az volt, hogy ő is mentesítessék a hídva alól és büszkén lenézhesse a fizetésre kötelezett kismembereket, céhlegényeket és napszámosokat.

1789-ben kitört a Nagy Francia Forradalom és a győztes polgárság felszámolta a feudális előjogokat. Milyen háttással volt ez a pesti polgárra? 1790-ben, József császár halála után összehívták az országgyűlést és Boráros János pesti követ utasításaiban első pontként ezt olvashatjuk: „A megsértett nemesi szabadságok, kiváltságok és előjogok visszaállítandók.”

A pesti polgár a reakció terén nem várta be a forradalom bukását.

A város ugyan nem ment el feudális izü követeléseiben addig a pontig, mint a Pesti Kereskedelmi Testület, amely a vámügyi sérelmek megszüntetése helyett azt kérte, hogy minden nagykereskedő országgyűlési ülésjoggal nemesítessék. Csupán országos hivatalviselési jogot kíván a művelt polgárság fiainak és vidéki szőlőinek az adózás alól mentesítését. A pesti burger a francia forradalom második évében ép oly feudális érzületű, mint a vidéki kurtanemes.

Ez a feudális rend csökevényeiben még az 1848 utáni időkben, sőt a XX. században is eleven erővel él. A virilizmus, a zabolátlan telekspekuláció és telekkihhasználás a feudalizmus történelmi rendszere túlélésének jele.

Budapest nyomda NV., Közp. városi háza — 1896/50

FŐVÁROSI NAPLO

1950 NOVEMBER 4.